

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**BAKALÁRSKA PRÁCA**

**2012**

**Andrea Tóthová**

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**VÝZNAM TERÉNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE V RÓMSKYCH  
KOMUNITÁCH**

**Bakalárska práca**

Študijný program: Sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: JUDr. Ľudovít Galbavý, PhD.

**Nitra 2012**

**Andrea Tóthová**

## **ABSTRAKT**

TÓTHOVÁ, Andrea: *Význam terénnej sociálnej práce v rómskych komunitách*. [Bakalárska práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. – Školiteľ: JUDr. Ľudovít Galbavý, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.).– Nitra : FSVaZ, 2011. 46 s.

Bakalárska práca je spracovaná v rovine teoreticko-empirickej. Práca je spracovaná do štyroch hlavných častí. Prvé štyri kapitoly sú teoretického charakteru. Piata kapitola je empirická. V prvej časti sa práca zaoberá históriou Rómov a ich situáciou na Slovensku v období prvej ČSR, druhej svetovej vojny, povojnovou situáciou a súčasnosťou. V ďalšej časti práce je základný opis rómskych charakteristík, rodinného sociálneho prostredia, výchovy detí. Časť práce je venovaná a zaoberá sa terénnou sociálnou prácou, jej významom a úlohami. V poslednej časti práce sme charakterizovali rómsky problém. Zmienili sme sa o problémoch, ktoré sú spojené s bývaním, vzdelávaním, prácou a financovaním Rómov a tiež riešením týchto problémov.

V empirickej časti práce sme zisťovali aký je vzťah, komunikácia a pomoc zo strany terénneho sociálneho pracovníka s Rómami, či má nejaký význam pôsobenie terénneho sociálneho pracovníka na Rómov. Za účelom preskúmania sme preto navštívili rómsku komunitu v meste Vráble a v obci Telince.

Cieľom bakalárskej práce je význam terénnej sociálnej práce v rómskej komunite. Hlavnou myšlienkou našej práce je hľadanie optimálnych riešení rómskeho problému a východísk v rómskej komunite.

**Kľúčové slová:** rómska komunita, rómsky problém, terénny sociálny pracovník, komunikácia, vzdelávanie, financovanie.

## **ABSTRACT**

TÓTHOVÁ, Andrea: *Meaning social fieldwork in romany community*. [BA thesis] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care; Department Social Work and Social Sciences. – Tutor: JUDr. Ľudovít Galbavý, PhD. Master of degree: Bachelor (Bc.). – Nitra : Faculty of Social Sciences and Health Care, 2011. 46 p.

Bachelor thesis is written on the theoretical-empirical level. Thesis is divided into the four major parts. The first four chapters are theoretical characters. The fifth is empirical one. The first part deals with the history and situation of the Romani in Slovak Republic during the first Czechoslovak Republic, Word War II, the postwar situation and present. The next part contains basic description of the Romani characters, family and social background, children education. Part of the work is dedicated to social work, its importance and tasks. In the last forth section we describe the Romani's problem. There are mentioned problems associated with housing, education, labor and financing of them in this part. In empirical part we investigated the relationship, communication, help of social worker with the Romani, if there is any relevant effect from the social worker side to Romani. To get answer directly from their life reality, we visited the Romani community in Vrable town and Telince village. The aim of bachelor thesis is the significance of social work in Romani's community. The main idea of our work is to find out the optimal solutions for Romani's problem.

**Keywords:** Romani community, Romani problem, social worker, communication, education, finance

# OBSAH

## Zoznam skratiek

<b>ÚVOD</b> .....	8
<b>1 HISTÓRIA RÓMOV</b> .....	10
1.1 Rómovia na Slovensku.....	10
1.2 Obdobie prvej ČSR.....	11
1.3 Obdobie druhej svetovej vojny.....	12
1.4 Povojnová situácia.....	12
1.5 Súčasnosť.....	13
<b>2 VŠEOBECNÉ CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY RÓMOV</b> .....	14
2.1 Základné charakteristiky života Rómov.....	14
2.2 Vplyvy rodinného prostredia Rómov na ich deti.....	15
2.3 Rodinné sociálne prostredie u Rómov.....	15
<b>3 CHARAKTERISTIKA TERÉNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE</b> .....	17
3.1 Úlohy terénneho sociálneho pracovníka.....	17
3.2 Problémy, ktorým sa terénny sociálny pracovník venuje .....	19
<b>4 TERÉNNÁ SOCIÁLNA PRÁCA V RÓMSKYCH OSADÁCH</b> ....	20
4.1 Rómsky problém.....	20
4.1.1 Otázka bývania Rómov.....	20
4.1.2 Otázka vzdelávania a zamestnania Rómov.....	21
4.1.3 Program na riešenie problémov v rómskej komunite.....	23

<b>5</b>	<b>PRIESKUM VÝZNAMU TERÉNNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE V RÓMSKYCH KOMUNITÁCH.....</b>	<b>25</b>
5.1	Ciele a otázky prieskumu.....	25
5.2	Metódy prieskumu .....	26
5.3	Plán prieskumu.....	26
5.4	Výsledky prieskumu.....	26
	<b>DISKUSIA.....</b>	<b>34</b>
	<b>ZÁVER.....</b>	<b>38</b>
	<b>ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV.....</b>	<b>40</b>
	<b>PRÍLOHY.....</b>	<b>43</b>

## **Zoznam skratiek**

- atď. - a tak ďalej  
ČSR. – Československá republika  
č. - číslo  
n. l. - nášho letopočtu  
SR - Slovenská republika  
Zb. – zbierka zákonov  
Z.z. - zbierka zákonov Slovenskej republiky

## **Zoznam tabuliek**

Tabuľka 1 Počet respondentov.....	26
-----------------------------------	----

## **Zoznam grafov**

Graf 1 Posledné ukončené vzdelanie ( Telince).....	27
Graf 2 Posledné ukončené vzdelanie ( Vráble).....	27
Graf 3 Zamestnanosť ( Telince).....	28
Graf 4 Zamestnanosť ( Vráble).....	28
Graf 5 Hľadanie si zamestnania ( Telince).....	29
Graf 6 Hľadanie si zamestnania ( Vráble).....	29
Graf 7 Spokojnosť so životom ( Telince).....	30
Graf 8 Spokojnosť so životom ( Vráble).....	30
Graf 9 Vyhľadávanie pomoci sociálneho pracovníka ( Telince).....	31
Graf 10 Vyhľadávanie pomoci sociálneho pracovníka ( Vráble).....	31
Graf 11 Dôvera v sociálneho pracovníka ( Telince).....	32
Graf 12 Dôvera v sociálneho pracovníka ( Vráble).....	32
Graf 13 V čom Vám pomáha sociálny pracovník ( Telince).....	33
Graf 14 V čom Vám pomáha sociálny pracovník ( Vráble).....	33

## **Zoznam príloh**

**Príloha A-** dotazník

**Príloha B** – rómska vlajka

**Príloha C** - rómska hymna



## Úvod

V dnešnej dobe sa často rieši otázka rómskej problematiky. V súčasnosti je to čím ďalej, tým viac neodkladný a naliehavý problém, ktorý treba riešiť. Medzi rómskym a majoritným obyvateľstvom naďalej pretrvávajú stereotypy a predsudky a ukazuje sa, že vzťahy medzi nimi sú v mnohých prípadoch veľmi komplikované a sú dlhodobo výrazne horšie ako vzťahy k iným skupinám obyvateľstva. Je to spôsobené najmä odlišnosťou Rómov. Nielen ich odlišná kultúra, ale aj celkový spôsob života sú zo strany majority vnímané negatívne a prevláda názor, že značná časť Rómov sa nechce alebo nevie adaptovať na spoločenské normy. Vnímanie odlišnosti Rómov tak vedie ku vzniku sociálneho dištancu a sociálneho vylúčenia.

Majoritná populácia chápe prítomnosť Rómov skôr ako príťaž. Vzťahy a postoje k nim sú výrazne horšie ako k iným skupinám obyvateľstva. Líšia sa fyzickým vzhľadom, oblečením, spôsobom reči, správaním, hodnotami, normami i komunikáciou. Jedna z príčin pramení práve z odlišnosti ich historického vývinu. Problémové spolužitie Rómov s majoritným obyvateľstvom je aj v iných vyspelých krajinách. Integrácia Rómov do spoločnosti postupuje veľmi pomaly. Je to spôsobené silným vzťahom k tradíciám a izoláciou. Rómovia sú častejšími obeťami rôznych foriem diskriminácie a rasovo motivovaného násillia, než príslušníci iných menšín. Latentná forma diskriminácie je však rozšírenejšia a Rómovia sa s ňou stretávajú takmer pravidelne v každodennom styku. Či už je to v dopravných prostriedkoch, reštauračných a zdravotníckych zariadeniach, pri nástupe do zamestnania, alebo na úradoch.

Rómovia sú poznačení stáročiami ťažkých dejín rómskych spoločenstiev, chudobou, negáciou ich kultúry, ba i fyzickej existencie. Súčasná situácia je veľmi ponižujúca. Výskumy ukazujú, že odlišná kultúra rómskej menšiny a jej celkový spôsob života vytvára značné napätie medzi majoritnou populáciou a Rómami. Odlišnosť Rómov je ostatnými obyvateľmi vnímaná negatívne – medzi Rómami a ostatným obyvateľstvom sa vytvára sociálny dištanc, ktorý na oboch stranách umocňujú zakorenené stereotypy a predsudky. U majoritnej populácie prevláda názor, že značná časť Rómov sa buď nechce, alebo nevie adaptovať na spoločenské normy. Súbor týchto faktorov vedie ku vzniku sociálneho vylúčenia a k sociálnej izolovanosti Rómov.

Cieľom bakalárskej práce je ukázať, že terénna sociálna práca s Rómami má svoje opodstatnenie. Vplývavie terénneho sociálneho pracovníka v primárnom rodinnom

prostredí Rómov má svoje pozitívne výsledky v ich správaní, konaní a snahe niečo v živote získať. Bakalárska práca pozostáva z teoretickej a empirickej časti. Teoretická časť má štyri kapitoly. Prvá kapitola je venovaná histórii Rómov, v druhej kapitole sú charakterizované ich typické znaky, rodinný život a prostredie, v ktorom žijú. V tretej kapitole sa venujeme terénnej sociálnej práci, úlohám, ktoré má terénny sociálny pracovník, ako aj problémom, s ktorými sa vo svojej práci stretáva. V poslednej kapitole sa zameriavame na rómske problémy a to na bývanie, vzdelávanie, zamestnanie a tiež na možnosti riešenia týchto problémov. V empirickej časti porovnáваме inštitucionálnu a terénnu sociálnu prácu a zisťujeme, ktorá z prác má na Rómov podstatnejší vplyv. V závere zhŕňame výsledky prieskumu a odporúčania pre prax.

# 1 História Rómov

Počas celej histórie sa o kočovníkoch a Cigánoch zachovali iba dokumenty, ktoré boli napísané príslušníkmi rôznych národov. Cigáni nezanechali o sebe nijaké písomné zmienky. Uchovali sa viac legendy, ako udalosti podložené faktami (Liégeois, J.P. 1995). Podarilo sa nám takmer s istotou určiť, že predkovia dnešných Rómov pochádzajú zo severnej Indie.

V indickej spoločnosti patrili ku skupine nazvaných Dómov, ktorí patrili k najchudobnejšej a najnižšej vrstve vyčlenenej z kastovného systému. Patrili sem ľudia takzvaných „nečistých profesií“. Živili sa najmä spracovaním dreva, kože, kováčstvom, chovom koní, tancom a hudbou. <<http://www.romapozomatar.estranky.sk/clanky/historia-a-sucasnost-romov.html>> Indiu začali opúšťať medzi rokmi 800 - 950 n. l. Z Indie smerovali na západ do Európy. Prečo však opustili Indiu a prešli tisíce kilometrov, nie je celkom jasné. <<http://www.zszbudskedlhe.estranky.sk/clanky/historia-Romov.html>>

V 14. a 15. storočí prichádzali do Európy prvé cigánske skupiny. Európa ich však prijala s nepochopením a obavou. Obyvatelia miest a dedín dávali týmto tulákom na koňoch rôzne mená. Týchto ľudí nebolo možné zaradiť do nijakej spoločenskej vrstvy (Liégeois, J.P. 1995) .

## 1.1 Rómovia na Slovensku

Na území Slovenska sa Rómovia usádzajú v období stredoveku. Prvá správa o Rómoch na našom území je z roku 1322 z okolia Spišskej Novej Vsi a objavili sa aj v Bratislave, Košiciach a Zemplínskej župe. Svoje obydlia si stavali za hradbami miest. Obyvatelia ich spočiatku prijímali pohostinne a dokonca boli chránení glejtami.

V novom prostredí Rómovia púťali veľkú pozornosť obyvateľstva. Niektorí kronikári ich opisovali ako exotické bytosti tmavej pleti, ktoré prišli z Malého Egypta. Tvrdili o sebe, že ich Turci vyhнали a že boli odsúdení k sedemročnému pokániu žiť v chudobe. Chceli upriamiť pozornosť okolia na svoj kresťanský pôvod a preto si vymýšľali rôzne legendy o svojej minulosti a tým získavali milodary, od ktorých boli úplne závislí.

Spočiatku ľudia vítali zručnosti Rómov. Priniesli so sebou výrobu zbraní, streľiva, tavenie rudy a okrem toho žobrali. Prostriedky na živobytie si získavali tancom, hudbou, krotením medveďov, obchodovaním s koňmi, liečiteľstvom a kováčstvom. Kronikári sa zmieňujú aj

o drobných krádežiach, najmä jedla a ošatenia. V období, keď sa Turci zmocnili časti slovenského územia, Rómovia slúžili obom protivníkom na rôzne práce ako napríklad kováčstvo, stavebné práce a opevňovanie. Habsburskí panovníci Mária Terézia a jej syn Jozef II. sa usilovali asimilovať Rómov medzi ostatné obyvateľstvo. Mali prísny zákaz používať vlastný jazyk, nazývať sa Rómami a kočovať. Jozef II. vydal nariadenia, ktoré boli zamerané na vzdelanie a christianizáciu Rómov.

Koncom 19. storočia žilo na Slovensku okolo 36 000 Rómov. Z celkového počtu sa asi tretina živila manuálnou prácou (sluhovia, robotníci, drobní remeselníci). Zvyšok boli muzikanti, deti a príslušníci iných povolání. V tom období mali Rómovia nízku vzdelanostnú úroveň – ani nie 3000 z nich bolo gramotných či pologramotných (Horváthová, M. 1964).

## 1.2 Obdobie prvej ČSR

Rozpad rakúsko-uhorskej monarchie bol začiatkom štátnej nezávislosti Čechov a Slovákov. Koniec prvej svetovej vojny však neznamenal okamžité zlepšenie hospodárskej situácie obyvateľstva. Týkalo sa to najmä Rómov, ktorí neboli v pracovnom pomere a žili na ťarchu domáceho obyvateľstva. Keďže potraviny boli vzácne, Rómovia pod tlakom hladu kradli, pretože potraviny, ktoré dostávali, nepokrývali ich potreby. Práve preto sa už na začiatku vzniku ČSR množili ponosy a na ministerstvo prichádzali žiadosti, aby sa venovala patričná pozornosť riešeniu problematiky Rómov (Horváthová, M. 1964). V tomto období Rómovia vôbec nepracovali, alebo pracovali len príležitostne a väčšina z nich boli príživníci. Začalo sa zhoršovať ich sociálne postavenie, čím sa prehlbovali niektoré ich negatívne charakterové črty. V tomto období je charakteristické ďalšie rozrastanie sa starých a vznikanie nových rómskych osád. V osadách a tzv. kolóniách žilo až sto, niekedy i viac rómskych obyvateľov, ktorí boli sústredení na malom priestore. Boli izolovaní od okolitej spoločnosti, prostredia a od hospodárskeho a politického života. Prostredie bolo nehygienické a deti vyrastali podvyživené a negramotné. V nehygienickom prostredí vyrastali podvyživené deti a negramotná mládež.

Napriek všetkým negatívam bol vznikom prvej ČSR Rómom priznaný štatút národnosti. Ústava tak zaručovala rovnoprávnosť všetkým občanom. Rómske deti podliehali povinnej školskej dochádzke a mohli navštevovať štátne alebo cirkevné školy. V Užhorode bola v roku 1926 otvorená tzv. cigánska škola. Vznikla z rómskej iniciatívy a intervencie u prezidenta T. G. Masaryka. Rómovia sa podieľali aj na jej výstavbe. Vďaka podpore školských úradov mala špeciálne upravený výchovný systém, ktorý vychádzal z potrieb

a schopností rómskych detí. Išlo o skrátenie vyučovacích hodín, zaradenie nových predmetov do výučby, ako napríklad rozprávanie, modelovanie, ručné práce, hra na hudobný nástroj. Ale aj samotní učitelia podstúpili zmenu. V záujme kvalitnejšej práce s deťmi si osvojili rómčinu a týmto spôsobom presahovali svoje povinnosti učiteľa. Takéto cigánske školy neskôr vznikli aj v Giraltovciach, Ľubici pri Kežmarku a Dobšinej. Zaškoľovanie rómskych detí v školách zostávalo naďalej vážnym problémom. Úspechy vo vzdelávaní boli iba čiastočné, pretože rómske deti nezvládali bežné učivo. Ani ČSR nedokázala riešiť problém spoločenského začlenenia Rómov. <<http://www.zszbudskedlhe.estranky.sk/clanky/historia-Romov.html>>

### **1.3 Obdobie druhej svetovej vojny**

Rómovia boli považovaní za menejcennú skupinu obyvateľov podľa rasistických zákonov nacistického Nemecka. Rómovia a rómski miešanci sa podrobovali rasovo-biologickému vyšetreniu, na základe ktorého boli rozdelení do piatich skupín. Na území celého Nemecka a protektorátu Čiech a Moravy boli postavené pracovné tábory, z ktorých boli rómske rodiny deportované do koncentračných táborov, predovšetkým do Osvienčimu. Tu bolo zavraždených najviac Rómov. V pracovnom tábore zomierali ľudia hlavne z dôvodov minimálneho množstva jedla, museli otrocky pracovať, mali minimálny čas na odpočinok a nedostatok zdravotníckej pomoci. Koncentračné tábory prežilo veľmi málo väzňov. <<http://www.zszbudskedlhe.estranky.sk/clanky/historia-Romov.html>>

### **1.4 Povojnová situácia**

Vydaný zákon v roku 1958 „o trvalom usídlení kočujúcich a polokočujúcich osôb“, zamedzil pohyb Rómom, ktorí dovtedy kočovali. Na základe tohto zákona im pobrali kolesá od vozov a kone. Ďalej nemali nárok na vlastnú etnickú existenciu, ako napríklad športové kluby, folklórne súbory, nemohla vychádzať žiadna rómska tlač. Predpokladalo sa, že komunistický režim vyrovná životnú úroveň Rómov s ostatnými obyvateľmi. Pridelovali im byty, nariadili povinnú školskú dochádzku školopovinným deťom

a povinnú účasť na zdravotnej prevencii. Komunistický režim týmto spôsobom zabezpečil pozitívne výsledky. Rómovia sa museli prispôbiť nátlakom, avšak veľa Rómom sa začalo žiť lepšie ako v predchádzajúcich obdobiach. Naďalej však pretrvávali rómske tradície, zvyky, mnoho početnosť rodín.

Rómska komunita sa politikou rozptylu, zamestnanosti a presídlením stala súčasťou politiky sociálneho zabezpečenia. Tým sa Rómovia dostali zo situácie hmotnej núdze. Tak si postupne zvykli na štátny paternalizmus, ktorý nahradil tradičnú rodinnú solidaritu. Vytvorila sa nová kultúra závislosti na štátnych inštitúciách. Niekoľko desaťročí sa slovenskí Rómovia usilovali o to, aby boli uznaní ako národnosť, rovnako ako Nemci, Rusíni alebo Maďari. V roku 1948 sa pokúsili o založenie kultúrno-spoločenskej organizácie Združenie slovenských Cigánov. Tento spolok však nebol povolený. V roku 1969 vznikol Zväz Cigánov - Rómov, ale aj ten štátne a stranícke orgány po niekoľkoročnom trvaní v roku 1973 zrušili.

<<http://www.zszbudskedlhe.estranky.sk/clanky/historia-Romov.html>>

## **1.5 Súčasnosť**

V živote Rómov sa mnohé zmenilo. Po novembri 1989 vznikla prvá politická strana (Rómska občianska iniciatíva), vo volebnom období 1990 – 1992 mali Rómovia svojich zástupcov vo federálnom i národnom parlamente. V tom čase začali vychádzať rómske periodiká, pôvodné diela rómskych literátov, v roku 1991 vzniklo profesionálne rómske divadlo Romathan. Ponovembrové zmeny priniesli so sebou vysokú nezamestnanosť, stratu sociálnych istôt, v mnohých rómskych osadách vzrástla bieda a s ňou aj pocit beznádeje. Taktiež vzrástla kriminalita, alkoholizmus a vzťahy medzi Rómami a majoritným obyvateľstvom sa začali vyhrocovať.

<<http://www.zszbudskedlhe.estranky.sk/clanky/historia-Romov.html>>

## 2 Všeobecné charakteristické znaky Rómov

Pri všeobecných charakteristikách Rómov musíme uviesť, že nie všetci Rómovia sú rovnakí a nemôžeme ich rovnako posudzovať, hodnotiť a kategorizovať. „ Je všeobecne známe, že Rómovia sú sociálne diferencovaní. Sami to zvyknú vyjadriť slovami... „, nie sme všetci rovnakí“... „hádzu nás všetkých do jedného vreca“ a podobne. Postup odborného a vedeckého poznania rómskej kultúry nie je možné bez poznania základných identifikačných línií tradičnej rómskej kultúry. Teda poznania aj toho, akí Rómovia sú... aké sú hlavné prvky ich totožnosti a podoby tradičnej rómskej kultúry“ (Lehoczká, L., Haburajová- Ilavská, L. 2008, s. 12 ).

Pre Rómov sú charakteristické isté znaky, ako napríklad to, že majú svoj hodnotový rebríček, ktorý je nepochopiteľný a odlišný od nášho (Cakirpaloglu, P. 2004), sú bez vlastnej stratégie a sociálnej zmeny, často sú izolovaní a mnoho občanov ich neoblubuje. Majú nižší spoločenský status. Na verejných trhoch práce nenachádzajú uplatnenie a vykazujú veľmi nízky stupeň inteligencie. Vykazujú vyššiu pôrodnosť oproti ostatnému obyvateľstvu Slovenska a tým pádom aj vyšší populačný prírastok. Neprejavujú záujem o uplatňovanie ústavných práv. V reálnom živote a v oblasti sociálnej starostlivosti pútajú pozornosť ako najzaostalejšia etnická skupina, ktorá žije v sociálne izolovaných, periférnych a zdravotne rizikových lokalitách s vysokou koncentráciou (Liégeois, J.P. 1995).

### 2.1 Základné charakteristiky života Rómov

Rómovia nie sú samotári a väčšinu svojho života trávajú v rómskom spoločenstve. Nepoznajú individuálne obydlie a individuálne vlastníctvo nahrádza rodinné vlastníctvo. Rómska rodina je veľmi veľká a veľakrát dosahuje počet 20 až 40 členov. Preto je medzi rómskou rodinou a našou základnou rodinou značný rozdiel. Okrem toho, že v dome žijú manželia a deti, sú s nimi aj ich vydaté či ženaté deti spolu s ich deťmi, starí rodičia alebo aj príbuzní.

Rómovia v komunite sa snažia mnohé činnosti vykonávať spolu. Dieťa býva v centre pozornosti je rozmaznávané a má tie isté práva ako dospelí. S pribúdajúcim vekom má Róm ich spoločenstve vyšší sociálny status. Výchova dieťaťa sa viac odohráva doma ako

v škole. Rómske dievčatá sa vydávajú v mladšom veku a dôležité je materstvo. Svokra má v rodine výrazné postavenie. Postavenie muža a ženy je rozdielne. Žena materiálne prispieva do domácnosti, má pozíciu ekonomického zabezpečenia a komunikuje s okolitou spoločnosťou, muž zastáva pozíciu sily, moci (Liégeois, J.P. 1995).

## **2.2 Vplyvy rodinného prostredia Rómov na ich deti**

Rómske dieťa je s rodinou citovo úzko späté a má pre rodičov vysokú hodnotu. Dieťa dostane takmer všetko, o čo si požiada. Je vychovávané v kolektíve, ale najdôležitejšia pri výchove je matka. K nej je dieťa dlho pripútané, ona ho učí hovoriť, stará sa o jeho potreby, učí ho tradíciám a zvyklostiam rómskej rodiny. Rodičia používajú prehnané trestanie, odmeňovanie, a čo môžeme vidieť aj na verejnosti, to sú prehnané emocionálne reakcie. Domáci život v komunite im vyhovuje a majú pocit bezpečia a istoty. Typické pre deti je napodobňovanie zlozvykov u rodičov. Ich zvyky, morálka, myslenie, vkus sú odlišné od majoritnej spoločnosti. Nie všetky rómske deti majú možnosť vyrastať v rodinnom prostredí, ktoré by poskytovalo podmienky na ich osobnostný vývoj.

Rómske deti vyrastajú často v rodinách s najnižším sociálnym statusom, kde sa vytvára sociálno - výchovný deficit. Komunikácia prebieha v rómskom jazyku, majoritný jazyk spoločnosti neovládajú. Rómovia dodržiavajú hierarchiu rodín a ich zákony života sú naviazané na prežitie i za cenu porušenia zákona. Majú často pohnútky k parazitovaniu a deštruktívnym procesom (Bakošová, Z. 2008).

## **2.3 Rodinné sociálne prostredie u Rómov**

V dôsledku sociálneho prostredia, kultúry a spôsobu života vzniká v rómskej populácii niekoľko deficitov (handicapov) voči ostatnej dominantnej spoločnosti. Pod sociálnym deficitom rozumieme to, že Rómom chýbajú základné sociálne návyky, pretože ich ovplyvňuje rizikové sociálne prostredie a hlavne izolácia od ostatného sociálneho prostredia.

Vo výchovnom deficite ide o odlišnú kvalitu osvojených noriem života a morálky. Toto zapríčiňuje zníženú schopnosť sebaregulácie a prispôsobenia sa výchovným metódam.



Kultúrny deficit vzniká odlišným kultúrnym pôvodom a majú úplne iný vzťah ku kultúrnym hodnotám spoločnosti, nehodnotia ich ako pozitívne, znevažujú ich.

Rasový deficit vzniká z odlišného pôvodu rasy, ktorý je často poznamenaný nepriaznivým identifikačným znakom.

Jazykový, alebo inak nazvaný lingvistický deficit, súvisí s osvojením si ich materinského, teda rómskeho jazyka a zapríčiňuje ťažkosti osvojenia si jazyka dominantnej spoločnosti. Tak vznikajú bariéry v komunikácii, izolácia a neprospievaniu detí v školách.

Vzdelávací deficit u Rómov je riziková úroveň vzdelávania, pretože mnoho Rómov nejaví záujem o možnosť vzdelávať sa.

Zdravotný deficit je zapríčinený zhoršeným zdravotným stavom vplyvom ich spôsobu života, čím sa zvyšuje chorobnosť (Hancock, I. 2002).

Ekologický deficit je spôsobený znečisteným prostredím, v ktorom Rómovia žijú a tým je ohrozený ich život.

Ekonomický deficit Rómov pramení z nesprávneho hospodárenia s financiami, práceneschopnosťou a tieto nedostatky zväčša riešia toxikomániou a krádežami.

Právny deficit vychádza z nezáujmu o právny systém a o zákony spoločnosti, ktoré často ani nedodržiavajú (Bakošová, Z. 2008).

### **3. Charakteristika terénnej sociálnej práce**

Sociálna práca je vnímaná ako multidisciplinárna vedná oblasť a je prepojená s inými vednými oblasťami ako sú psychológia, pedagogika, medicína, právo, filozofia.

Sociálnu prácu ďalej tvoria metódy. <[http://en.wikipedia.org/wiki/Social\\_work](http://en.wikipedia.org/wiki/Social_work) />

Jednu z metód sociálnej práce tvorí terénna sociálna práca, ktorá sa venuje najmä priamej práci s klientom alebo cieľovou skupinou. Niekedy sa vymedzuje aj ako streetwork. Avšak terénna sociálna práca ma väčší rozsah ako streetwork - práca na ulici.

V terénnej sociálnej práci sú klientom ponúkané sociálne služby, poradenstvo a prevencia. Terénna sociálna práca je prácou prvého kontaktu s klientom, kedy terénny sociálny pracovník svojho klienta vyhľadá. Vykonáva sa mimo inštitúcie a je to práca s klientom, ktorý je prevažne vo svojom prirodzenom prostredí, kde sa cíti byť v bezpečí. Tu prebieha rozhovor s klientom, kde sa sociálny pracovník informuje o klientovi, o jeho problémoch a zistí jeho bytové, rodinné, finančné a sociálne podmienky. Tento rozhovor musí byť rozhovorom založeným na dôvere, diskretnosti, musí byť vopred pripravený podľa určitého plánu práce. Dôležitosťou práce je klienta pozorne počúvať, nehodnotiť jeho situácie, neodsudzovať ho, rešpektovať jeho názory, práva, potreby, uznávať jeho osobnosť, nediskriminovať ho a získať si jeho dôveru.

Terénnu sociálnu prácu môžeme odôvodniť tým, že ponúka služby, ktoré neposkytuje inštitucionalizovaná sieť sociálnych služieb. Táto práca sa približuje klientom v prostredí, v ktorom sa nachádzajú a nenásilným spôsobom im ponúka služby, ktoré im pomáhajú riešiť ich problémy (Klenovský, L. 2006). Hlavným cieľom terénneho sociálneho pracovníka je osloviť tie skupiny, ktoré potrebujú pomoc, avšak sami ju nevyhľadávajú alebo ju odmietajú (Bednářová, Z. 2003).

#### **3.1 Úlohy terénneho sociálneho pracovníka**

Hlavnou úlohou sociálneho pracovníka je pomáhať ľuďom pri riešení ich zložitej a ťažkej sociálnej situácie. Zisťuje celkovú sociálnu situáciu obyvateľov, situáciu v rodinách, ktoré majú rôzne problémy, ako napríklad nevyhovujúce bytové podmienky, zlú finančnú situáciu, problémy s požívaním alkoholu, drog niektorého člena rodiny. Ďalej hľadá riešenia pre ľudí, ktorí nie sú schopní z rôznych dôvodov (choroba, staroba alebo telesné

postihnutie) samostatne riešiť vzniknuté problémy.

<<http://www.povolania.eu/POVOL/povolani.aspx?Par=680.htm>>

Poskytuje rôzne podporné služby, poradenstvo, rodinné terapie. Sleduje dodržiavanie práv dieťaťa a výskyt domáceho násillia v rodinách za účelom zvýšenia fungovania rodiny.

<<http://www.vsu.edu/pages/6126.asp/>>

Terénnu sociálnu prácu by mal vykonávať kvalifikovaný odborník - sociálny pracovník, pokiaľ však túto prácu vykonáva nekvalifikovaný pracovník svojou nekvalifikovanou prácou alebo pomocou, môže klientovi naopak uškodiť. Môže ísť v krajných prípadoch až o samovraždu klienta, ktorému sociálny pracovník nevedel poradiť a podať pomocnú ruku. Môžeme sa stretnúť aj s menej drastickými prípadmi, kedy dieťa v detskom domove čaká na adoptívnych rodičov o pár rokov dlhšie ako by čakať muselo (Matoušek, O. a kol. 2007). Okrem toho by mal terénny sociálny pracovník dodržiavať etický kódex sociálneho pracovníka a zachovávať mlčanlivosť o klientových dôverných informáciách (Matoušek, O. a kol. 2003). Sociálny pracovník by mal ďalej poskytovať sociálnu pomoc a jeho konečným cieľom by malo byť zvýšenie kvality života klienta. Mal by motivovať a mobilizovať klienta, aby bol schopný riešiť svoj sociálny problém a aby sa zvýšila jeho nezávislosť a rast po osobnostnej stránke. Sociálny pracovník môže zapájať do riešenia problému aj klientovo okolie a napomôcť tak k jeho aktívnej pomoci. V procese práce si sociálny pracovník vedie sociálnu evidenciu, uskutoční sociálnu diagnostiku, vypracuje si plán sociálnej terapie, overuje si jej výsledky a zhotoví dokumentáciu sociálnej práce.

„Terénna sociálna práca oproti klasickej forme sociálnej práce kladie zvýšené nároky na kvalifikáciu sociálneho pracovníka, na jeho profesionálne vedomosti a zručnosti. Terénny sociálny pracovník musí pracovať na širokom teritóriu. Často sa nachádza v situácii, kedy sa musí vedieť okamžite samostatne rozhodnúť a následne niesť zodpovednosť za svoje rozhodnutia“ (Rusnáková In Rosinský a kol. , 2006, 234-235 s.).

Terénna sociálna práca má vysoké nároky na empatiu, komunikačné schopnosti, akceptáciu klienta a má za úlohu dohodnúť kompletný spôsob riešenia klientovho problému a poskytnúť mu poradenstvo. Sociálny pracovník spolupracuje aj s rôznymi inštitúciami ako sú detské domovy, domovy sociálnych služieb, špeciálne školy, charity, neziskové organizácie, drogové centrá, útulky, azylové zariadenia, komunitné centrá, nemocnice, orgány štátnej správy a samosprávy.

<[http://www.strazske.sk/sk/index.php?page\\_ID=194](http://www.strazske.sk/sk/index.php?page_ID=194)>

### **3.2 Problémy, ktorým sa terénny pracovník venuje**

Sociálny pracovník pomáha rómskym občanom orientovať sa v právach a povinnostiach, ktoré vyplývajú z ich postavenia. Pomáha a radí v prípade, ak klient nemá a potrebuje štátne občianstvo SR. Pomáha pri uplatňovaní zákonných nárokov pri vybavovaní dávky v hmotnej núdzi, ktorú upravuje Zákon č. 599/ 2003 Z. z. o hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Pomáha pri riešení nevyhovujúcich bytových podmienok. Vede klienta k zodpovednosti pokiaľ je neplatičom. Poskytuje informácie ako získať jednorazovú a vecnú dávku v situácii na zabezpečenie nevyhnutných životných nákladov. Terénny sociálny pracovník napomáha pri riešení a zmierňovaní konfliktov medzi rodinami, klientom a okolím. Sleduje napĺňanie funkcie rodiny ako základnej jednotky spoločnosti (Zákon 36/2005 Z. z o rodine). Kontroluje povinnú školskú dochádzku detí, ochranu práv a záujmov detí, sleduje nárast sociopatologických javov (Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele). Spolupracuje s rôznymi odborníkmi, ako sú napríklad lekári, pedagógovia, psychológovia, policajti, právnici v oblasti sociálnych služieb a sociálneho poradenstva (Zákon 448/2008 z z o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona 455/ 1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších zákonov).

## **4 Terénna sociálna práca v rómskych osadách**

Jednou z cieľových skupín terénnej sociálnej práce sú obyvatelia rómskych osád. Sú to sociálne vylúčené a geograficky segregované komunity, ktoré trpia materiálnou chudobou. Charakteristické je pre nich nevhodné a znečistené životné prostredie. Títo ľudia majú nízku uplatniteľnosť na trhu práce a majú strach z inštitúcií, ktoré k nim často pristupujú represívne vzhľadom k ich životnej situácii. Marginalizované oblasti sú charakteristické vysokou mierou nezamestnanosti a sociálnej odkázanosti.

Príslušníci tejto cieľovej skupiny uplatňujú svoje špecifické životné stratégie, majú iný hodnotový systém ako väčšia časť spoločnosti. Dlhodobým cieľom terénnej sociálnej práce je napomôcť dosiahnuť stav rovnakého prístupu všetkých obyvateľov k službám a aktivitám v obci. Odstrániť negramotnosť obyvateľov obce a eliminovať negatívne stereotypy majority. <[http://www.strazske.sk/sk/index.php?page\\_ID=194](http://www.strazske.sk/sk/index.php?page_ID=194)>

### **4.1 Rómsky problém**

Rómovia na Slovensku žijú ako etnická menšina, avšak ich život v našom štáte znamená problém z hľadiska ich sociokultúrnej a etnickej odlišnosti. Ich problém vychádza aj z odlišného spôsobu života. Hlavnou črtou, ktorá je charakteristická pre rómske etnikum je vysoká práceneschopnosť a život zo sociálnych dávok. Jedným z hlavných problémov je, že Rómovia si neplánujú prerozdelenie financií na dlhšie obdobie, ale žijú pre prítomnosť (Bakošová, 2008). Preto Rómovia patria medzi najchudobnejšiu vrstvu obyvateľstva SR (Tvrdoň, Kasanova, 2004).

#### **4.1.1 Otázka bývania Rómov**

Ako všetci vieme, otázka bývania u Rómov je veľmi závažným problémom. Väčšina Rómov žije na okraji obcí a miest, v izolovaných osadách, ale aj pri skládkach. Sú to jediné miesta, kde sa môžu usadiť. Mnoho ľudí verí, že Rómovia uprednostňujú život v nehygienických podmienkach bez tečúcej vody, splachovacích záchodov, bez kúrenia a elektriny.

V súčasnej politike Rady Európy je jedným zo základných cieľov zlepšenie infraštruktúry v rómskych osadách. Mnohé vlády však nemajú ochotu investovať do zlepšenia situácie v bývaní, pretože tieto procesy sú príliš zdĺhavé. Najčastejším problémom v otázke bývania u Rómov v spoločnosti je neplatičstvo. Veľa Rómov odkázaných na sociálnu pomoc však nemá dost' financií na platenie často neprimerane vysokých výdavkov spojených s bývaním. Preto, ak sa má Róm rozhodnúť medzi zaplatením nájomného a zabezpečením potravy pre svoju rodinu, jednoznačne uprednostní základné potreby, takto sa dostávajú do začarovaného kruhu nesplateľných dlhov.

Ak chceme znížiť počet čiernych stavieb na cudzích pozemkoch, v chránených lokalitách bez stavebného povolenia a odstrániť špinu, odpadky a šírenie žltacky a infekcií, je potrebné vytvoriť projekty, ktoré by umožnili Rómom zlepšiť ich vlastné životné podmienky. Týmto spôsobom zvýšime hygienu bývania, znížime tak chorobnosť a odstránime riziká epidémií. Zvýšime bezpečnosť bývania a tiež jeho kultúru.

Výstavbu nového bývania pre Rómov možno uskutočniť zo zdrojov Európskej únie. Výstavba bývania by zvýšila aj zamestnanosť. Bývanie by však nemalo poskytovať taký komfort, ako bývanie pre pracujúcu majoritnú vrstvu, pretože by došlo k nárastu závidi a nenávisti majoritnej vrstvy voči Rómom (Gallová Kriglerová). Nové byty však musia byť cenovo prijateľné, aby bolo možné splácať ich zo sociálnych dávok. Pokiaľ chceme, aby sa veci začali hýbať, je potrebná aktívna pomoc od štátu, ale aj aktivita samotných Rómov.

<<http://tunaj.blog.pravda.sk/2010/12/23/romska-problematika-3-byvanie/>>

#### **4.1.2 Otázka vzdelávania a zamestnania Rómov**

##### **Vzdelávanie**

Veľa ľudí si myslí, že Rómovia si necenia vzdelanie. Toto tvrdenie je do istej miery aj pravdou, ale len v prípade veľmi tradičných rodín a týka sa to len formálneho vzdelávania. Ale pravdou je, že práve nedostatočná úroveň vzdelania je neskôr prekážkou uplatnenia sa na trhu práce a preto sa vzdelávanie rómskych detí vníma ako najvýznamnejší nástroj prekonávania chudoby. Rómovia, ktorí chcú chodiť do školy, čelia mnohým bariéram. Už len samotná cesta do školy sa môže stať prekážkou. Ak je príliš vzdialená od ich miesta bydliska a tiež nemajú adekvátne oblečenie, topánky, školské pomôcky a jedlo, ktoré si

rodičia nemôžu dovoliť. Problém je aj prístup učiteľov a škôl k rómskym deťom (Gallová Kriglerová).

Rodičia povinnú školskú dochádzku rešpektujú, ale len približne do 12 roku života dieťaťa, pokiaľ nezačne fyzicky dozrievať. Rómske deti majú negatívny vzťah k škole, pretože sa tu používajú pre nich cudzie postoje, zvyky, jazyk, hodnoty a majú problém rešpektovať príkazy (Bakošová, 2008). Nevyhovujúce prostredie má nepriaznivé vplyvy na rómske deti, čím sú sťažené podmienky na ich štúdium a život vôbec. V domácom prostredí sa nemôžu kvalitne pripraviť na vyučovanie a tiež, ak je rodič analfabet, dieťa z jeho strany nenachádza pomoc pri príprave na vyučovanie (Stancel Arranz, J. 2006). Ako riešiť problém vzdelávania? Treba začať od matky rómskeho dieťaťa. Terénny sociálny pracovník ju má motivovať, poučiť, poradiť a vysvetliť, aké je dôležité vzdelávanie a povinná školská dochádzka jej dieťaťa a upozorňovať ju, že v prípade veľkej absencie dieťaťa v škole im budú odobraté prídavky.

Úspešným a pozitívne vnímaným nástrojom v praxi sú dotácie na stravu a školské pomôcky. Dotácie na stravu majú predovšetkým významný dopad na deti zo sociálne znevýhodneného prostredia a na rómske deti zo segregovaných osád, ktoré žijú v chudobných rodinách. Týmto krokom sa zlepšila školská dochádzka detí do škôl a matky sú motivované, pretože vedia, že ich dieťa dostane v škole teplú stravu (Šlosár Dušan 2009).

Pozitívnym krokom je aj to, že terénny sociálny pracovník časť prídavkov na deti odkladá a podľa potreby využije na kúpenie školských pomôcok, prípadne správneho oblečenia pre dieťa, ak nie je spoľahnutie na rodiča, ktorý by financie použil na iný účel, ako na svoje dieťa (Šoošová, 2008). Ďalej je potrebné, aby sa čo najviac Rómov dostalo na stredné školy s maturitou a taktiež na vysoké školy. Týmto krokom by sa zlepšila ich situácia na trhu práce a motivovala tak ostatných k zmene (Zelina, Valachová, Kadlečíková, Butašová, 2002).

### **Zamestnanosť**

Podľa Matouška (2005) Rómovia získavajú zamestnanie stále ťažšie, a to najmä vzhľadom k zvyšujúcim sa nárokom zamestnávateľov na úroveň kvalifikácie, rozsah a kvalitu sociálnych a odborných vedomostí. O Rómoch sa vravieva, že sa im nechce pracovať a preto radšej žijú zo sociálnych dávok. Nehľadajú a nesnažia sa nájsť si prácu.

Toto tvrdenie je s časti pravda, ale kľúčovou otázkou je, aký typ práce môžu dostať pre ich nízke vzdelanie, ktoré nestačí, aby sa uplatnili na trhu práce. V oblasti služieb Rómov obvykle ani nenájdeme, ale ak si nájdú prácu, ide zväčša o prácu fyzicky veľmi namáhavú a zle platenú. V mnohých prípadoch sú zamestnaní ako smetiari, stavební robotníci, upratovačky alebo lesní robotníci (Gallová Kriglerová).

Aby sa zvýšila príležitosť Rómov na trhu práce je potrebné, aby mali adekvátne vzdelanie, rozšírili si svoje vedomosti, schopnosti a kvalifikáciu. Preto úrady práce poskytujú rôzne kurzy, vzdelávacie programy, školenia. Úrady práce poskytujú aj verejno- prospešné práce. Úlohou sociálneho pracovníka by mala byť správna motivácia Rómov. Motivovať ich hľadať si prácu a pracovať. Ubezpečiť ich, že týmto krokom sa zlepši ich finančná situácia. Terénny sociálny pracovník im môže pomôcť pri písaní životopisu, motivačného listu, prípadne môže sprevádzať klienta do nového zamestnania. Takýmto pozitívnym prístupom je možné čiastočné dosiahnutie cieľa. Cielené vzdelávanie je potrebné pre dosiahnutie ich gramotnosti. <[http://www.ineko.sk/sluby/sluby\\_dokazy.php?id\\_slub=101](http://www.ineko.sk/sluby/sluby_dokazy.php?id_slub=101)>

#### **4.1.3 Program na riešenie problémov v rómskej komunite**

Na pomoc sociálne vylúčenému obyvateľstvu sa vytvárajú rôzne projekty, ktoré sú finančne podporované prostredníctvom fondov. Známy je napríklad Fond sociálneho rozvoja, Európsky sociálny fond. Jeden z projektov, ktorý je zameraný na riešenie problémov v rómskej komunite je projekt z názvom Programy zamerané na integráciu marginalizovaných rómskych komunít vo vybraných obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja. Doba realizácie bola od 15.12. 2007 do 31.12.2008. Do projektu boli zapojené obce Nitrianskeho kraja: Alekšince, Jelšovce, Mojmírovce, Svätoplukovo, Telince, Zbehy, Diakovce, Horná Kráľová, Močenok, Neded, Selice.

Cieľom projektu bolo pripraviť plány a stanoviť reálne úlohy, ktoré by zlepšili kvalitu života ľudí a sociálne služby v obci. Na projekte spolupracovali obecné zastupiteľstvo, dôležité organizácie v obci a zástupcovia sociálne vylúčených skupín. Ďalším cieľom bolo získať základné počítačové zručnosti a prístup k internetu aj pre tých, ktorí počítač doma nemajú, keďže počítače dnes tvoria dôležitú súčasť života mnohých ľudí, týmto spôsobom majú lepší prístup k informáciám o dôležitých situáciách, akými je vzdelanie, zamestnanosť alebo sociálne služby.



Jedným z dôležitých cieľov bolo aj zavedenie individuálnej sociálnej práce s klientom a rodinou v jeho prirodzenom lokálnom prostredí. Ciele sa realizovali prostredníctvom lokálnej sociálnej práce, ktorá okrem iného môže byť zameraná aj na iné konkrétne životné situácie klienta a jeho rodiny a na zlepšenie kvality ich života. Lokálni sociálni pracovníci môžu pomôcť klientovi napríklad pri uplatňovaní si zákonného nároku (dávka v hmotnej núdzi, dotácie na stravu, školské pomôcky, rôzne druhy dôchodkov). Ďalej pri vytváraní lepších podmienok pre deti a mládež v spolupráci so školou (voľnočasové krúžky zamerané na šport, kultúru, prácu s počítačom). Pri riešení rôznych situácií dospelých, ako príprava na výberové konanie pri uchádzaní o prácu, pomoc s prípravou životopisu, motivačného listu, sprevádzanie na úrady, vypracovanie splátkového kalendára v prípade dlžoby za energie - elektrina, plyn. Pri zlepšovaní spolužitia Rómov a majoritného obyvateľstva (spolupráca pri organizovaní športových, kultúrnych podujatí). Tieto služby a poradenstvo sú bezplatné. V rámci projektu sa pripravujú a realizujú vzdelávacie aktivity zamerané na prípravu a výkon individuálnej sociálnej práce s konkrétnym klientom a jeho rodinou v prirodzenom sociálnom prostredí.

### **Komunitné plánovanie**

Pracovná skupina na zasadnutí stanoví slabé a silné stránky v oblastiach komunitného plánovania. Dôležité je, aby si organizátori vypočuli názory zástupcov Rómov a to najmä tých, ktorých sa problémy dotýkajú. Na ďalšom stretnutí sa navrhnu aktivity, ktoré by sa mohli uskutočniť a riešili tak stanovené problémy. Schválením akčného plánu obecným zastupiteľstvom dokument nadobúda charakter verejne záväzného dokumentu.

Oblasti komunitného plánovania tvoria :

- bývanie

- vzdelávanie a zamestnanosť

- služby

- kultúra a šport

- spolužitie a medziľudské vzťahy

<<http://www.unsk.sk/showdoc.do?docid=2130>>

## **5 PRIESKUM VÝZNAMU TERÉNNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE V RÓMSKYCH KOMUNITÁCH**

V empirickej časti práce sme sa oboznámili a prehodnotili sme význam a prínos práce terénnych sociálnych pracovníkov v rómskej komunite. Cieľom prieskumu je dokázať väčší prínos opodstatnenia práce terénneho sociálneho pracovníka, ktorá prináša lepšie výsledky pri riešení a spolupráci s rómskym obyvateľstvom, ako sociálna práca v inštitúcii. Aby sme mohli vysloviť záver, že terénna sociálna práca ma svoj význam a prináša svoje pozitívne výsledky, vybrali sme si pri prieskume na porovnanie rómskych obyvateľov v meste Vráble, kde je inštitucionálna sociálna práca a v obci Telince, kde pôsobila terénna sociálna pracovníčka.

V roku 2007-2008 bola obec zapojená do projektu s názvom Programy zamerané na integráciu marginalizovaných rómskych komunit na území Nitrianskeho samosprávneho kraja. Tento projekt mal za cieľ zlepšiť postavenie rómskych komunit a riešiť problémy v komunite. Na základe projektu obec Telince získala finančné prostriedky na rómsku komunitu a terénna sociálna pracovníčka mohla pracovať individuálne s klientom a s jeho rodinou v prirodzenom rodinnom prostredí.

### **5.1 Ciele a otázky prieskumu**

**Hlavný cieľ prieskumu:** Zistiť význam terénnej sociálnej práce v rómskych komunitách

Špecifikovaním hlavného cieľa sme dospeli k nasledovným **čiasťkovým cieľom:**

**C1:** Zistiť vzdelanostnú úroveň Rómov

**C2:** Zistiť zamestnanosť Rómov

**C3:** Zistiť spokojnosť života Rómov

**C4:** Zistiť, či Rómovia vyhľadávajú pomoc sociálneho pracovníka

**C5:** Zistiť, aký je vzťah medzi sociálnym pracovníkom a Rómami

**C6:** Zistiť, pri akých najčastejších problémoch sa Rómovia obracajú na sociálneho pracovníka

### **Prieskumné otázky:**

- O1:** Aké vzdelanie majú Rómovia ukončené ?
- O2:** Majú Rómovia zamestnanie?
- O3:** Hľadajú si Rómovia zamestnanie?
- O4:** Sú Rómovia spokojní zo svojím životom?
- O5:** Vyhľadávajú Rómovia pomoc sociálneho pracovníka?
- O6:** Majú Rómovia dôveru v sociálnom pracovníkovi?
- O7:** Pri akých najčastejších problémoch sa obracajú Rómovia na sociálneho pracovníka?

## **5.2 Metódy prieskumu**

**Výberový súbor:** Výskumnú vzorku spolu tvorí 40 náhodne vybraných Rómov v meste Vráble a v obci Telince.

**Metódy:** Pri zisťovaní informácii sme použili výskumnú metódu dotazníka. V dotazníku je 7 otázok orientovaných na zistenie informácii, ktoré boli pre nás dôležité.

## **5.3 Plán prieskumu**

V januári 2012 sme zostavili dotazník. Vo februári 2012 sme požiadali starostu obce Telince a primátora mesta Vráble o vykonanie prieskumu medzi Rómami. Po získaní súhlasu sme oslovili Rómov a požiadali sme ich o vyplnenie dotazníka.

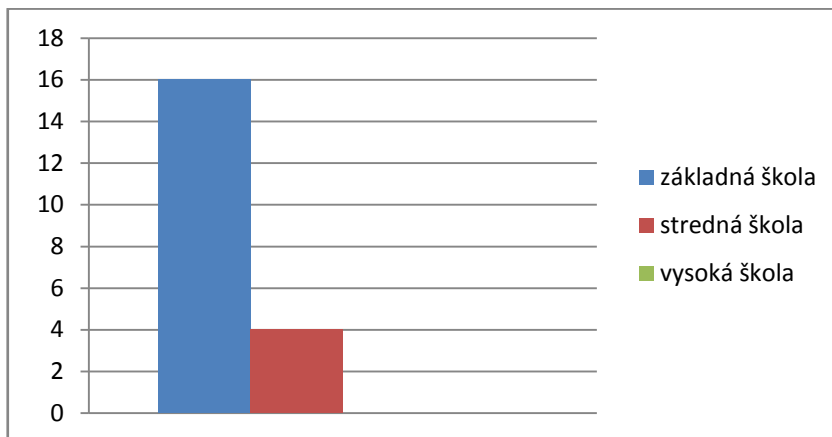
## **5.4 Výsledky prieskumu**

**Tabuľka 1**

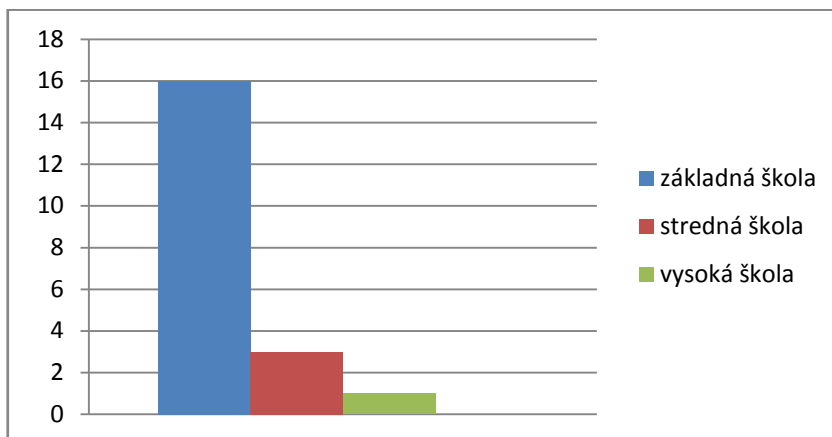
miesto	Počet Rómov
Obec Telince	20
Mesto Vráble	20
<b>spolu</b>	<b>40</b>

Výskumnú vzorku tvorilo 40 náhodne vybraných Rómov. Z tohto počtu bolo 20 Rómov z obce Telince a 20 Rómov z mesta Vrábľa.

### Grafické zobrazenie dotazníkovej metódy:

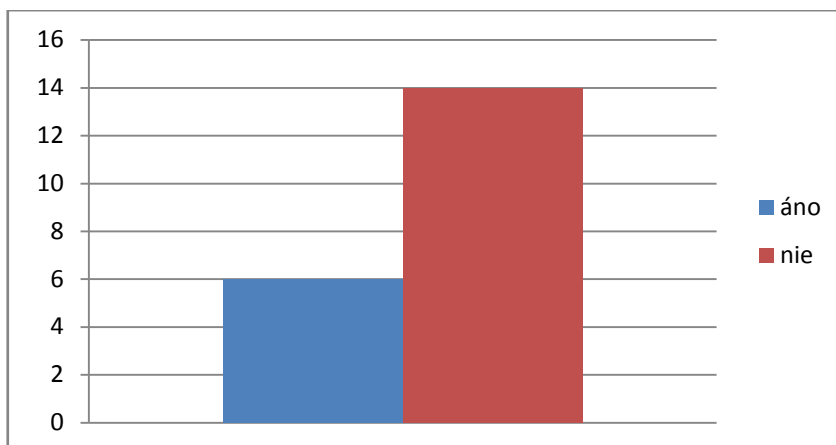


**Graf 1** Posledné ukončené vzdelanie ( Telince)

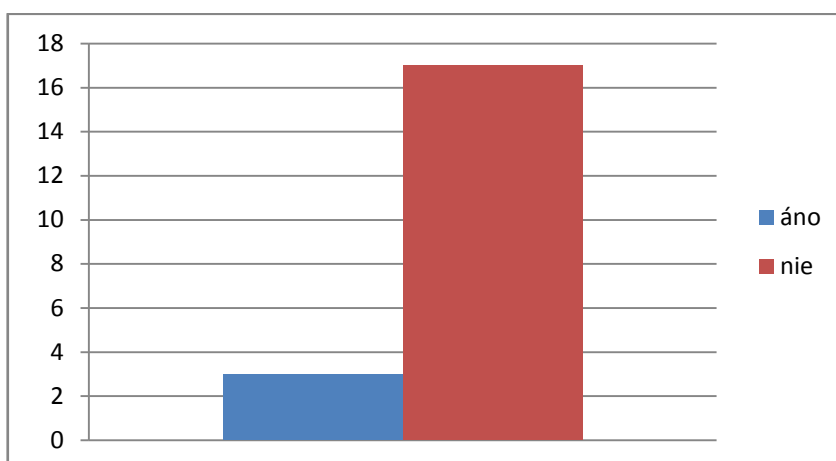


**Graf 2** posledné ukončené vzdelanie ( Vrábľa)

Z grafu č. 1 a č. 2 môžeme vidieť, že Rómovia v Telinciach a vo Vrábľoch majú takmer rovnakú vzdelanostnú úroveň, pričom najviac Rómov má ukončenú základnú školu. Nájdu sa však aj takí, ktorí majú ukončenú aj strednú školu. Najnižší počet vykazuje ukončenie vysokej školy.

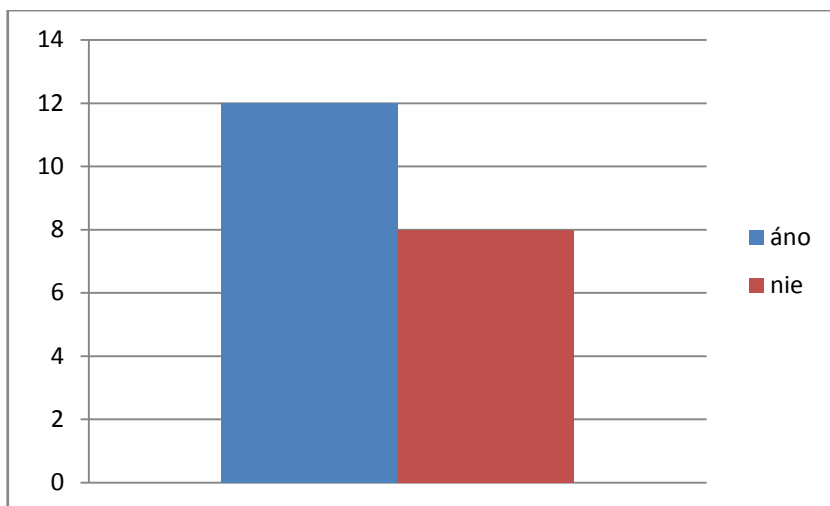


**Graf 3 zamestnanosť ( Telince)**

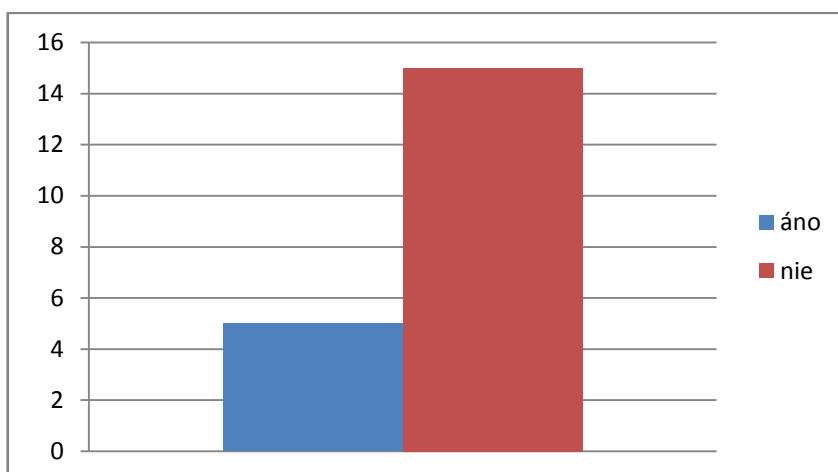


**Graf 4 zamestnanosť ( Vráble)**

Z grafu č. 3 a č. 4 sme zistili, že väčšina Rómov je v Telinciach i vo Vrábľoch nezamestnaných. Zamestnaných Rómov v Telinciach je viac ako zamestnaných Rómov vo Vrábľoch. Pri komunikácii s Rómami v Telinciach sme zistili, že terénny sociálny pracovník im pomohol nájsť si zamestnanie a v niektorých prípadoch aj sprevádzal klientov do zamestnania.

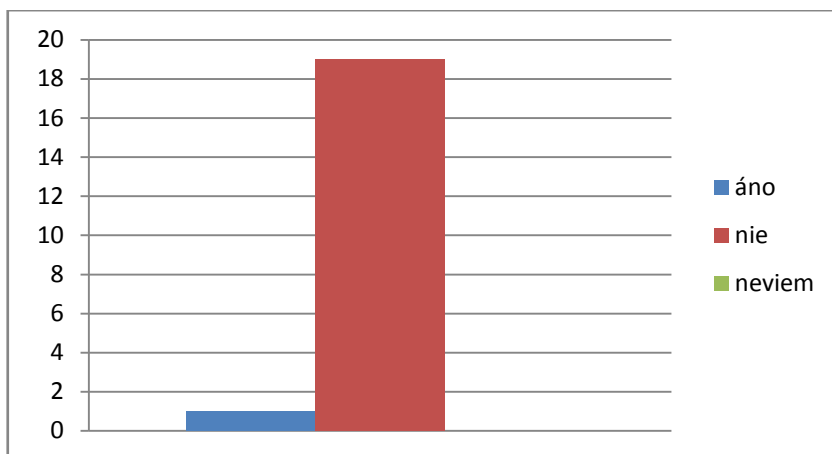


**Graf 5 Hľadanie si zamestnania ( Telince)**

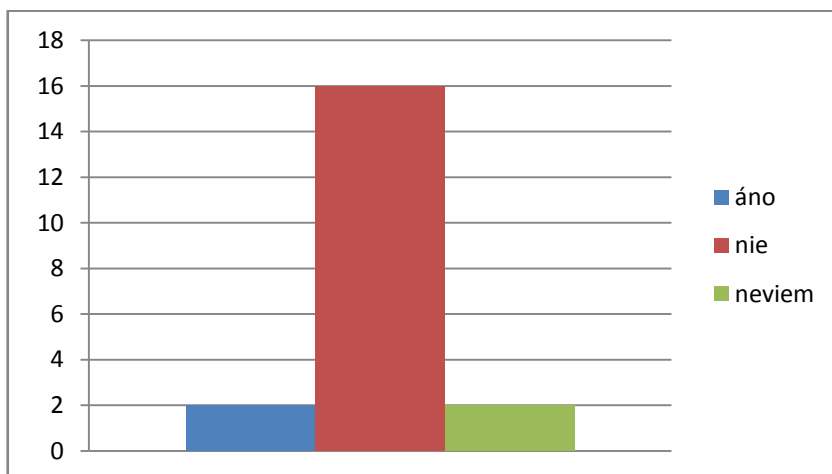


**Graf 6 Hľadanie si zamestnania ( Vrábľe)**

Z grafu č. 5 a č. 6 môžeme vidieť, že Rómov, ktorí si hľadajú zamestnanie je viac v Telinciach, ako vo Vrábľoch, čo môže súvisieť z pozitívnym vplyvaním terénneho sociálneho pracovníka na Rómov.



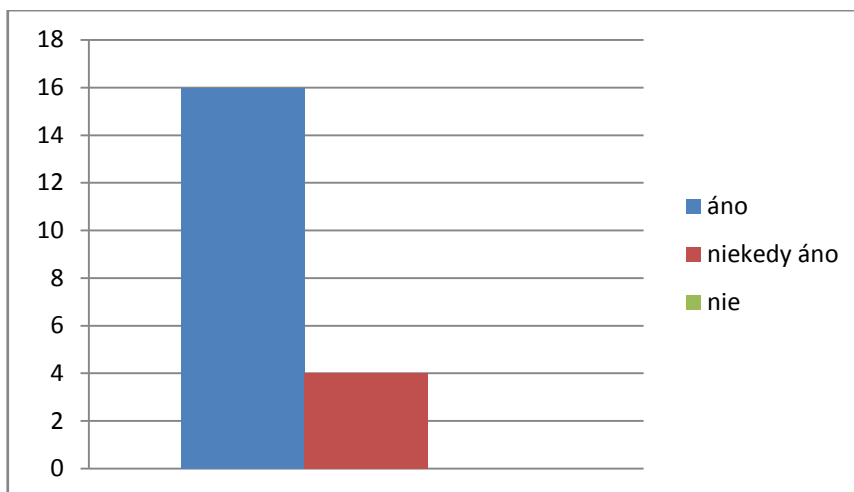
**Graf 7 Spokojnosť zo životom ( Telince)**



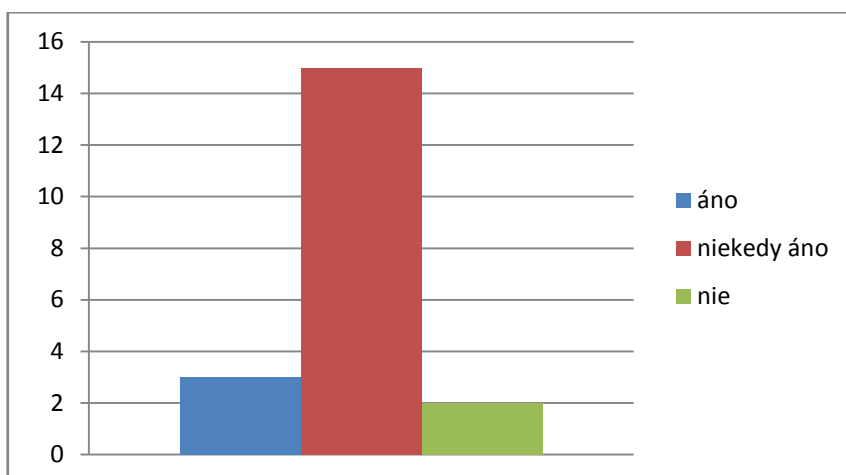
**Graf 8 Spokojnosť zo životom ( Vrábľe)**

Z grafu č. 7 vyplýva, že väčšina Rómov v Telinciach nie je spokojná so svojím životom. Pri bližšej komunikácii s Rómami sme sa dozvedeli, že práve terénna sociálna pracovníčka má za následok túto zmenu postoja k životu zo strany Rómov. Terénna sociálna pracovníčka ich ovplyvňovala a hovorila o tom, že tento život, ktorý doteraz vedú sa môže zmeniť. Hľadanie práce je prvým krokom k úspechu.

Z grafu č. 8 môžeme vidieť, že aj Rómovia vo Vrábľoch sú nespokojní vo väčšine prípadov, ale nájdu sa aj takí, ktorí o napredovaní vôbec neuvažujú.



**Graf 9 Vyhľadávanie pomoci sociálneho pracovníka ( Telince)**

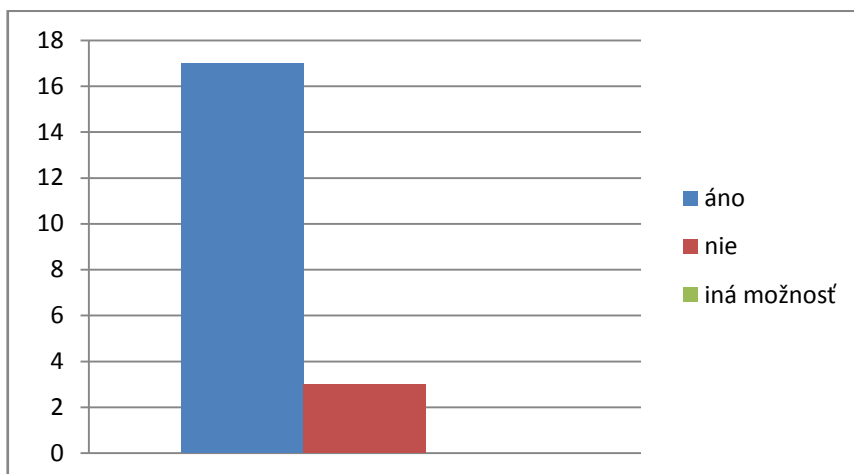


**Graf 10 Vyhľadávanie pomoci sociálneho pracovníka ( Vrábľe)**

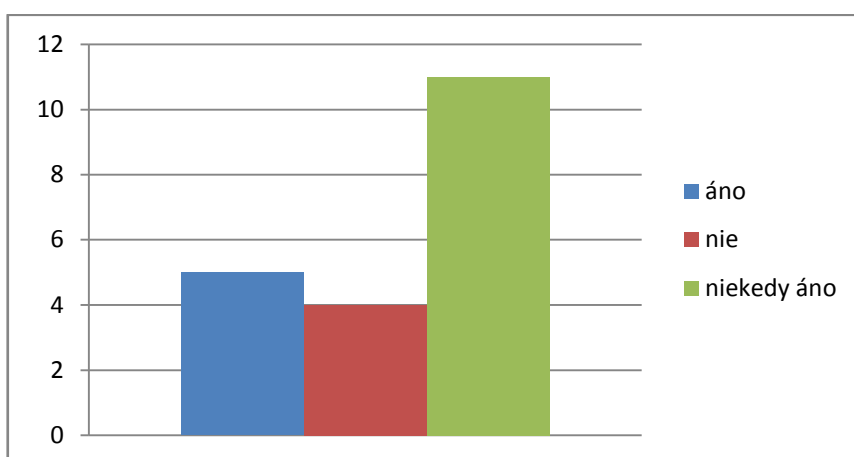
Z Grafu č. 9 sme zistili, že Rómovia v Telinciach aktívne vyhľadávajú pomoc sociálneho pracovníka. Môže to byť práve v dôsledku toho, že vidia dôveru, pochopenie a zároveň veľkú pomoc zo strany sociálneho pracovníka.

Z Grafu č. 10 sme zistili, že Rómovia vo Vrábľoch tiež vyhľadávajú pomoc sociálneho pracovníka. Pri komunikácii s Rómami sme zistili, že návštevy sú najmä z dôvodu získania sociálnych dávok.



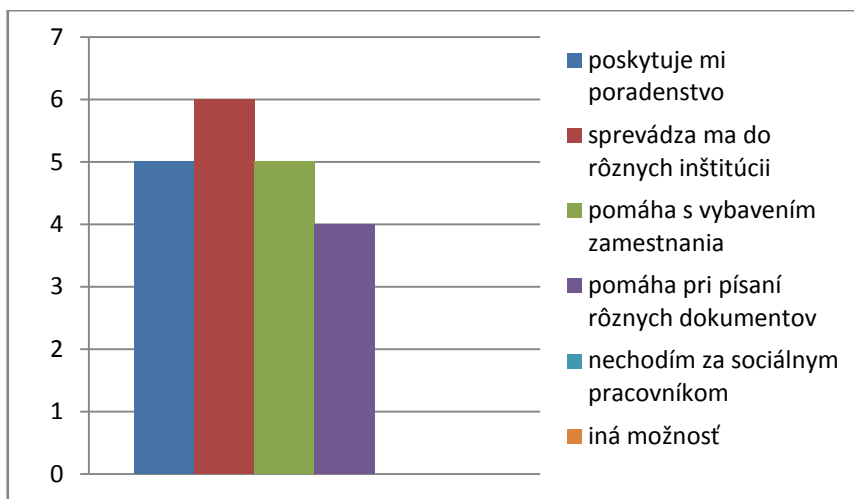


**Graf 11 Dôvera v sociálneho pracovníka ( Telince)**

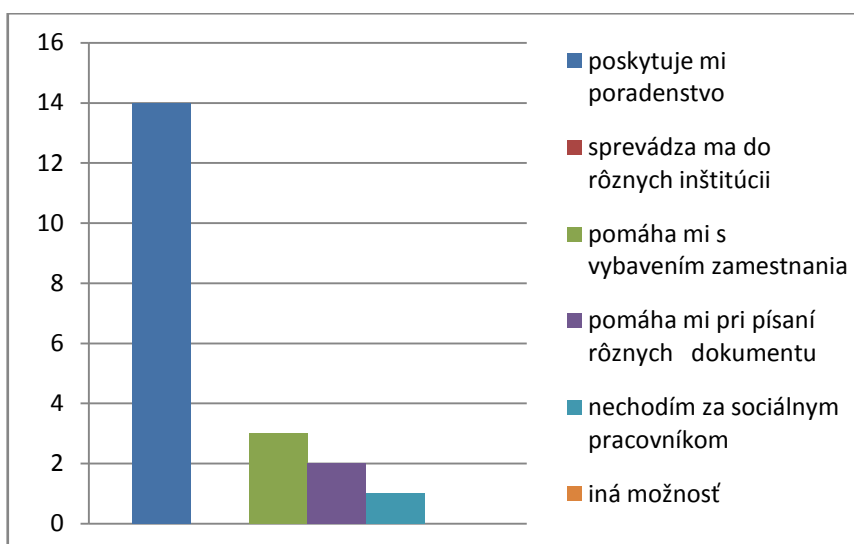


**Graf 12 Dôvera v sociálneho pracovníka ( Vráble)**

Z grafu č. 11 môžeme vidieť, že Rómovia v Telinciach viac dôverujú terénnemu sociálnemu pracovníkovi ako Rómovia vo Vrábľoch. Pri komunikácii s Rómami v Telinciach sme zistili, že táto získaná dôvera prišla časom. Rómovia s odstupom času pochopili, že terénny sociálny pracovník sa snaží riešiť ich problémy, videli isté výsledky a pokroky v práci. Túto dôveru získali na základe dosiahnutia kladných výsledkov terénneho sociálneho pracovníka.



**Graf 13 V čom Vám pomáha sociálny pracovník ( Telince)**



**Graf 14 V čom Vám pomáha sociálny pracovník ( Vráble)**

Graf č. 13, zostavený podľa odpovedí Rómov, je dôkazom toho, že terénny sociálny pracovník v Telinciach poskytuje viac služieb a pomáha v širšej oblasti ako sociálny pracovník vo Vrábl'och.

## Diskusia

Podľa odpovedí v dotazníku môžeme posúdiť, že prístup Rómov je rôzny a závisí od toho, ako dlho a na akej úrovni sa s nimi pracuje. Z vykonaného prieskumu vyplýva, že práca terénneho sociálneho pracovníka prináša lepšie výsledky ako práca inštitucionálneho sociálneho pracovníka.

V obciach, kde pôsobí terénny sociálny pracovník, je do spolupráce zapojené aj ostatné obyvateľstvo, teda je to založené na princípe väčšej súdržnosti obyvateľstva, na rozdiel od väčších miest, v ktorých prevláda anonymita. V menších obciach sa Rómovia na sociálneho pracovníka obracajú s väčšou dôverou a žiadajú ho o spoluprácu. Môže to vyplývať aj z nárokov Rómov a stanovení si reálnejšie splniteľných cieľov. Zo strany majoritného obyvateľstva je akceptácia Rómov lepšia a tolerantnejšia. Záleží to však aj od samotných Rómov a ich intelektuálnej vyspelosti a temperamentu.

Dôležitú úlohu zohráva aj fakt, že spolupráca a samotné riešenie problémov prebieha v kontakte a v častých stretnutiach s Rómami (najlepšie výsledky sa dosahujú pri denných kontaktoch). Je to dlhodobý proces. Takúto možnosť intervalov stretnutí je možné vykonávať len pri menšom počte klientov. Vo väčších mestách je spolupráca obtiažnejšia, vyplýva to najmä z nedostatku terénnych sociálnych pracovníkov a väčšieho počtu klientov.

Práca inštitucionálnych sociálnych pracovníkov nepozostáva z návštev u klienta, ale len z poskytovania informácií sústredených v inštitúcii (úrade). V týchto prípadoch musí samotný Róm vyvinúť iniciatívu a dostaviť sa na kontaktné pracovisko. Na základe neuskutočnených stretnutí nedochádza k poznaniu problémov, s ktorými si Rómovia nevedia poradiť. Nestimulovaním Rómov a nezískavaním informácií o možných riešeniach ich problémov sa nedosahuje taká úroveň zlepšovania ich postavenia v spoločnosti, aká by bola potrebná.

Rómovia nejavia záujem o získavanie informácií z dôvodu nenadviazania dôvernejšieho kontaktu. Ich pasivita môže prameniť i zo samotnej neochoty prispôbovať sa okolitému prostrediu, hodnotám a nárokom, ktoré na nich kladie spoločnosť. Sú skôr pasívnymi prijímateľmi a malé pokroky v zlepšení ich situácie ich nemotivujú k ďalšiemu napredovaniu. Nenastáva vzájomná interakcia. Jednotlivci nie sú schopní sebarealizácie, nevedia pochopiť vlastnú hodnotu, nevedia prevziať zodpovednosť za svoje skutky, činy a

konanie. Nereflektujú na navrhované metodické postupné kroky. Bez stretnutí a kontaktov nie sú schopní prijímať osvetu.

Z prieskumu sme zistili, že inštitucionálna sociálna práca nemá taký charakter ako terénna sociálna práca. Inštitucionálny pracovník pracuje skôr administratívne, pričom terénny sociálny pracovník pracuje prakticky.

Terénna sociálna práca je východiskom, ktoré je založené na informáciách získaných priamo z praxe na rozdiel od inštitucionálnej, ktorá sa pohybuje v rovine teoretickej. Takže terénna sociálna práca ma lepší základ pre vytváranie projektov pomoci, realizáciu následných programov, ako sú napríklad komunitné, vzdelávacie, zdravotné, kultúrne a pastoračné programy, programy zamestnanosti, rozvoja bývania, budovania infraštruktúry a programy záchrany existujúceho bývania.

Terénny sociálny pracovník vychádza zo skúseností nadobudnutých priamo z prostredia prácou a pohybom v komunitách, pre ktoré sú projekty vytvárané. Vyhľadáva svojich klientov, spoznáva ich a aj prostredie, v ktorom žijú. Zároveň získava základné informácie o ich sociálnej a celkovej situácii. Na to, aby fungoval vzťah terénneho sociálneho pracovníka s klientom, je potrebné dodržiavať isté zásady. Najdôležitejší je však prvý kontakt s klientom. Je potrebné vytvoriť dôveru, na ktorej sa bude budovať následná spolupráca. Spolupráca, ktorá vznikne s Rómom, ktorý má veľký vplyv v komunite, prinesie väčšiu účinnosť na Rómov pri riešení ich problémov.

Terénny sociálny pracovník sa musí snažiť nájsť stratégiu, kedy samotní Rómovia začnú meniť a eliminovať negatívne stereotypy pasívneho prijímania pomoci. Musí zmeniť demotiváciu a rezignáciu v prospech motivácie a odhodlania. Preferovať hodnoty a stanovovať primerané ciele.

Z prieskumu vyplýva, že Rómovia majú vo všeobecnosti nízke vzdelanie, ktoré je nedostačujúce pre vhodné zaradenie sa do pracovného pomeru. Tým pádom majú aj menšie šance uplatniť sa na trhu práce. Preto terénny sociálny pracovník môže navrhnúť, absolvovanie rekvalifikačných kurzov, ktoré sú vhodným zdrojom doplnenia vzdelania a následnej možnosti úspechu pri hľadaní zamestnania. Aktívna pomoc terénneho sociálneho pracovníka tiež motivuje pri hľadaní si práce.

Pre správne vykonávanie svojej práce, by mal každý sociálny pracovník využívať svoje profesionálne schopnosti, ďalej musí dodržiavať etický kódex sociálneho pracovníka a následne by mal disponovať určitými vlastnosťami humánneho charakteru, ako napríklad zaujímať sa o individuálne osudy klienta, schopnosť asertívneho správania, objektívneho hodnotenia, schopnosť emotívneho prístupu, schopnosť komunikovať v jazykovej rovine

klienta, schopnosť inštrumentalizácie, schopnosť efektívne komunikovať, aktívne počúvať, vytvoriť si dôveru a vzťah ku klientovi. Mal by sa vyznačovať efektívnou verbálnou aj neverbálnou komunikáciou. Terénny sociálny pracovník by mal klienta ovplyvňovať, posúvať ho ďalej v živote, pomáhať mu, motivovať ho k práci, k lepšej budúcnosti.

Ďalej je dôležité, aby terénny sociálny pracovník spolupracoval s lekármi, pedagógmi, právnikmi, políciou a inými odborníkmi, ako aj so zástupcami verejných štátnych inštitúcií a tretieho mimovládneho sektora. Mal by poskytovať poradenstvo, prevenciu, pomáhať pri sociálnom začleňovaní sa a zmiernovať negatívne sociálne javy.

Najlepšie výsledky sa dosahujú pri dostatočnom počte terénnych sociálnych pracovníkov a pri ich aktívnom prístupe a ochote spolupracovať s rómskym etnikom. Spôsob práce z Rómami si vyžaduje špecifický prístup. Terénny sociálny pracovník vykonáva najťažšiu časť práce v sociálnej oblasti s Rómami. Každý jednotlivец je individuálna osobnosť, ku ktorej treba pristupovať s úctou a vytvoriť v ňom pocit spolupatričnosti a nie násilnej manipulácie. Po získaní dôvery nastáva dlhodobá a namáhavá práca, ale zároveň aj pomalé napredovanie .

Zodpovednosť za riešenie problému nenesie jednoznačne štát, ako aktívna ponuka pomoci a pasívne prijímanie zo strany Rómov, ale najdôležitejšia je samotná aktivita Rómov pri riešení ich problémov a sebaurčenia.

.

### **Na základe realizovaného prieskumu odporúčame pre prax:**

- Celá práca pracovníka by mala pozostávať z organizovaných postupných krokov, ktoré by mali byť podporované verejnosťou, okolím a štátom. Práca by mala prispieť k uspokojeniu základných potrieb jednotlivca. Pri neuspokojení potrieb jednotlivca dochádza k jeho deprivácii a frustrácii. Preto je potrebné uľahčiť im sociálne začlenenie do majoritnej spoločnosti.
- Odporúčame, aby terénny sociálny pracovník pôsobil v rómskej komunite na deti a ich rodičov a to z toho dôvodu, že práve oni si vyžadujú špecifické metódy a formy vyplývajúce z ich mentality a správania. Práve pôsobenie na dieťa už od veku povinnej školskej dochádzky, je jedným z kľúčových momentov pri výchove rómskeho etnika. Rómski rodičia nedokážu rozvinúť intelektuálny základ u svojich detí. Rómske deti, ktoré aktívne navštevujú školské zariadenia, majú tiež dokázateľný dosah na zmenu postoja svojich rodičov, avšak vplyv týchto detí nie

je taký silný, aby vedel pretvárať i samotných rodičov a zlepšovať prostredie rodiny. Ale aj cez deti sa dá toto prostredie zlepšovať, dá sa dosiahnuť vznik spätnej väzby u dospelých Rómov na sociálnu integráciu. Motivujúcim príkladom pre ostatných Rómov by mali byť občania rómskej národnosti, ktorí svojou intenzívnou prácou dosiahli v našej spoločnosti určité postavenie a spoločenský status.

- Z celoplošného pozorovania a zo štatistických údajov je zjavné, že vhodnými kandidátmi na výkon terénnej sociálnej práce sú i občania s rómskou národnosťou. Ich výhoda spočíva v dokonalom poznaní prostredia a problému. Celý stav rómskej populácie dospel do takého stavu, že závažnosť riešiť situáciu je naliehavá. Samotní Rómovia tohto nie sú schopní, nevedia sa orientovať v legislatívnych procesoch, a to z dôvodu zaostalosti, ba až druhotnej negramotnosti .
- Potrebná je pomoc zvonka vo forme terénneho sociálneho pracovníka, ktorý má adekvátne vzdelanie, všeobecný prehľad v sociálnej politike a v legislatívnych procesoch, vie sa orientovať v zákonoch, vie ich uplatňovať v praxi a pomocou nich nachádzať čiastočné riešenia.

## Záver

Bakalársku prácu tvorí teoretická a empirická časť. Teoretická časť má štyri kapitoly. V prvej kapitole s názvom História Rómov sme sa zaoberali ich migráciou. Za východiskovú krajinou sa považuje India, z ktorej Rómovia viedli dlhý exodus do ostatných častí sveta a usídlili sa aj na našom území. Tiež sme popísali aj vplyv spoločnosti na ich kočovný život a usídlenie sa v rôznych obdobiach.

V druhej kapitole sme sa venovali všeobecným i špecifickým charakteristickým znakom Rómov, ich sociálnemu a rodinnému prostrediu, ako aj vplyvom rodinného prostredia na rómske deti. Tu sme sa ďalej zaoberali ich typickými znakmi, hodnotami, kultúrou, jazykom, hierarchiou postavenia osôb v rómskych komunitách. Deti pre Rómov znamenajú bohatstvo a šťastie.

Ďalej sme sa venovali terénnej sociálnej práci ako samostatnej metóde sociálnej práce, ktorá je zameraná na priamy kontakt s klientom v ich rodinnom prostredí. Terénny sociálny pracovník sa venuje klientom a pomáha im pri riešení ich sociálnych, rodinných a iných problémov. Ku každému klientovi pristupuje individuálne, vzhľadom na ich osobnostné a charakterové vlastnosti, ktoré sú u nich pomerne výrazné.

V poslednej kapitole sme poukázali na rôzne problémy, ktoré vyplývajú z ich odlišného spôsobu života a etnickej odlišnosti a ktoré sme následne riešili prostredníctvom terénnej sociálnej práce. V tejto kapitole sme sa venovali problémom, ktoré sú spojené s bývaním, vzdelávaním, zamestnaním a následne riešením problémov prostredníctvom projektov.

Terénna sociálna práca je práca v teréne, je vykonávaná mimo inštitúcie. Túto prácu vykonáva sociálny pracovník v prirodzenom prostredí klienta. Je to práca s klientom, jeho rodinou a okolím. Terénny sociálny pracovník poskytuje klientom odbornú pomoc pri riešení ťažkej sociálnej situácie, sociálneho problému najmä v čase, keď nie je sám schopný daný problém riešiť, keď rodina a príbuzní mu už nevedia pomôcť.

Terénna sociálna práca v rómskej komunite si vyžaduje dlhodobejšie pôsobenie, vynaloženie veľkého úsilia, trpezlivosti a správneho prístupu k Rómom, už len z hľadiska ich odlišného spôsobu života, kultúry, správania a sociálnych návykov. Z prieskumu sme dospeli k záveru, že pri správnom prístupe terénneho sociálneho pracovníka k Rómom, môže vzniknúť vzájomná akceptácia a teda dôverný vzťah.

Bakalárska práca je zameraná na význam terénnej sociálnej práce v rómskej komunite. V prieskume, ktorý je uvedený v empirickej časti, sme porovnávali inštitucionálnu

a terénnu sociálnu prácu. Zisťovali sme, ktorá z prác prináša lepšie výsledky v práci s Rómami. Prieskum sme vykonávali v obci Telince a v meste Vráble. Informácie sme získavali pomocou dotazníka. Prieskumnú vzorku tvorilo spolu 40 náhodne vybratých Rómov v Telinciach a vo Vrábľoch. Vďaka prieskumu sme sa mohli utvrdiť vo fakte, že terénna sociálna práca prináša lepšie výsledky a je efektívnejšia.



## Zoznam bibliografických odkazov

Bakošová, Z. 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3vyd. Bratislava: public promotion s. r. o , Univerzita Komenského Bratislava Filozofická fakulta, 2008. 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3.

Bednářová, Z. – Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. – Brno: Doplněk, 2003. 104 s. ISBN 80-7239-148-8.

Cakirpaloglu, P. 2004. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. 428 s. ISBN 80-7220-195-6.

Dávku berú najmä mladí, nie Rómovia. [online]. [cit. 2012-3-1] Dostupné na internete: <<http://www.sme.sk/c/6282260/davku-beru-najma-mladi-nie-romovia.html#ixzz1q7sdq3JV>>

Fields of Social Work Practice [online]. [cit. 2012-3-20] Dostupné na internete: <<http://www.vsu.edu/pages/6126.asp/>>

Gallová Kriglerová, E. *Dost! Dosta! Prekonaj predsudky- spoznaj Rómov!* Bratislava: Ševt, a. s. pre Úrad vlády Slovenskej republiky. 32 s. ISBN 978-80-8106-008-3

Hancock, L. 2002. *We are the Romani people*. In: Great Britain, 2002. 180 s. ISBN 1 902806 19 0

História a súčasnosť Rómov. [online]. [cit. 2012-2-15] Dostupné na internete: <<http://www.romapozomatar.estranky.sk/clanky/historia-a-sucasnost-romov.html>>

Horváthová, E. 1964. *Cigáni na Slovensku*. 1vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied v Bratislave, 1964. 154 s.

Klenovský, L. 2006. *Terénna sociálna práca*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca. 2006. 97 s. ISBN 80-89185-18-5

Komplexné riešenie rómskej problematiky [online]. [cit. 2012-2-15] Dostupné na internete: <[http://www.ineko.sk/sluby/sluby\\_dokazy.php?id\\_slub=101](http://www.ineko.sk/sluby/sluby_dokazy.php?id_slub=101)>

Lehoczká, L., Haburajová- Ilavská, L. 2008. *Priestor pre integritu Rómov ( antropologická a sociálna reflexia integrity Rómov v minulosti a v súčasnosti)*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2008. 12 s. ISBN 978-80-8094-406-3

Liégeois, J.P. 1995. *Rómovia, Cigáni, kočovníci*. Bratislava: Rada Európy, 1995. 272 s. ISBN 80-967380-4-6

Matoušek, O. a kol. 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-548-2.

Matoušek, O. a kol. 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1 vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2005. 302 s. ISBN 80-7367-002-X

Matoušek, O. a kol. 2007. *Základy sociální práce*. 2 vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2007. 200 s. ISBN 978-80-7367-331-4

Programy zamerané na integráciu marginalizovaných rómskych komunít vo vybraných obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja. [online]. [cit. 2012-3-10] Dostupné na internete: <<http://www.unsk.sk/showdoc.do?docid=2130>>

Rómovia- Historia. [online]. [cit. 2012-2-20] Dostupné na internete: <<http://www.zszbudskedlhe.estranky.sk/clanky/historia-Romov.html>>

Rómska problematika- bývanie. [online]. [cit. 2012-1-5] Dostupné na internete: <<http://tunaj.blog.pravda.sk/2010/12/23/romska-problematika-3-byvanie/>>

Rómske symboly [online]. [cit. 2012-3-26] Dostupné na internete: <<http://www.romovia.vlada.gov.sk/3549/romske-symboly.php> />

Rusnáková, J. *Možnosti sociálnej práce v rómskych komunitách*. In: Rosinský a kol. *Amáre Roma, špecifiká práce v rómskych komunitách*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006. 264 s. ISBN 80-8050-990-5.

Sociálny pracovník. [online]. [cit. 2012-1-14] Dostupné na internete: <<http://www.povolania.eu/POVOL/povolani.aspx?Par=680.htm>>

Sociálny pracovník. [online]. [cit. 2012-1-3] Dostupné na internete:  
<[http://www.strazske.sk/sk/index.php?page\\_ID=194](http://www.strazske.sk/sk/index.php?page_ID=194)>

Social work [online]. [cit. 2012-3-17] Dostupné na internete:  
<[http://en.wikipedia.org/wiki/Social\\_work](http://en.wikipedia.org/wiki/Social_work) />

Stancel Arranz, J. 2006 *Vzdelávanie: spoločný projekt , Kľúčové otázky pre integráciu rómskej mládeže do vzdelávania*. Madrid: Fundación Secretariado Gitano.2006. 23 s. ISBN 84- 95068-43-5

Šlosár, D. 2009. *Multidimenzionálny rozmer edukácie a sociálnej práce v rómskych komunitách*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva. 2009. 228 s. ISBN 978-80-8094-502-2

Šoošová, V. 2008. Obecný úrad Telince, jún 2008, osobná komunikácia

Tvrdoň,M. – Kasanova, A. 2004. *Chudoba a bezdomovstvo*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2004. 27 s. ISBN 80-8050-776-7.

Úrad vlády ponúka Rómom 800 tisíc eur. [online]. [cit. 2012-3-22] Dostupné na internete:  
<<http://www.aktuality.sk/clanok/203567/urad-vlady-ponuka-romom-800-tisic-eur/>>

Zákon č. 599/ 2003 Z. z. o hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/ 1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších zákonov

Zelina, M. – Valachová, D. – Kadlečíková, Z. – Butašová, A. 2002. *Vzdelávanie Rómov a multikultúrna koexistencia*. Bratislava: Media Trade, 2002. 17 s. ISBN 80-08-03339-8

Z Indie do Európy. [online]. [cit. 2012-2-17] Dostupné na internete:  
<<http://www.zszbudskedlhe.estranky.sk/clanky/historia-Romov.html>>

## Príloha A

Ukážka dotazníka

Som žiačka Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a pracujem na prieskume na tému: Význam terénnej sociálnej práce v rómskej komunite.

Chcem Vás poprosiť, aby ste mi pomohli a vyplnili tento dotazník. Správne odpovede prosím zakrúžkujte. Tento dotazník bude použitý len na výskumné účely.

Ďakujem

1.) Aké mate posledné ukončené vzdelanie?

- a.) základná škola
- b.) stredná škola
- c.) vysoká škola

2.) Ste zamestnaný?

- a.) áno
- b.) nie

3.) Ak ste nezamestnaný hľadáte si prácu?

- a.) áno
- b.) nie

4.) Ste spokojný zo svojím životom?

- a.) áno
- b.) nie
- c.) neviem

5.) Vyhľadávate pomoc sociálneho pracovníka?

- a.) áno
- b.) niekedy áno
- c.) nie

6.) Máte dôveru v sociálnom pracovníkovi?

- a.) áno
- b.) nie
- c.) iná možnosť

7.) V čom Vám sociálny pracovník pomáha?

- a.) poskytuje mi poradenstvo
- b.) sprevádza ma do rôznych inštitúcií
- c.) pomáha mi z vybavením zamestnania
- d.) pomáha mi pri písaní rôznych dokumentu
- e.) nechodím za sociálnym pracovníkom
- f.) iná možnosť



**príloha B** – rómska vlajka

**Príloha C - Text hymny**  
**(Jedna z mnohých variant):**

Ge'om, ge'om, lungone dromenca,  
Malad'íl'om bachtale Romenca.  
Aj, Romale, aj čhavale.  
Aj, Romale, aj čhavale.

Aj, Romale, khatar tumen aven?  
Le cerhenca, bachtale dromenca?

The man esas bari famil'ija,  
Murdard'a la e kal'i legija.

Aven manca sa lumake Roma  
Kaj phuterde le Romenge droma.

Ake vrjama – ušt'i Rom akana  
Amen chut'as the mištes keraha.  
Aj Romale, aj čhavale,  
Aj Romale, aj čhavale.

**Slovenský preklad:**

Šiel som, šiel som  
Šiel som, šiel som, dlhými cestami  
Stretol som sa so šťastnými Rómami.

O, Rómovia, o chlapci,  
O, Rómovia, o chlapci,

O, Rómovia, odkiaľ prichádzate?  
So stanmi, po šťastných cestách?

Aj ja som mal veľkú rodinu.  
Zabila ju čierna légia.

Pod'ťe so mnou, Rómovia celého sveta.  
Kde sa otvorili cesty Rómom.

Teraz je tá chvíľa – povstaň človeče  
Vyskočíme a bude dobre.  
O, Rómovia, o chlapci,  
O, Rómovia, o chlapci.

<<http://www.romovia.vlada.gov.sk/3549/romske-symboly.php> />